HOFJESKRANT

Nieuwsbrief van de Stichting Landelijk Hofjesberaad

nummer 48, najaar 2021

VERSLAG VOORJAARS-VERGADERING

STICHTING HUYBERT VAN OLDEN

Verder in dit nummer: Van de Voorzitter • Werkbezoek Tweede Kamerlid Liane den Haan • In Memoriam Gustaaf Witsen Elias • LHB Penningmeester geridderd • Hofjesnieuws • Boekennieuws

MEDEDELINGEN VAN HET BESTUUR

LANDELIJK HOFJESBERAAD

LANDELIJK HOFJESBERAAD
De Stichting Landelijk Hofjesberaad is bedacht op 8 april 1997 en daadwerkelijk opgericht op 4 juni 1997.

BESTUURSSAMENSTELLING:
H. van Eesteren, voorzitter (070-350 63 48)
J.H. Willemink, penningmeester (023-528 84 36)
Mw M.P.C. Gielink, secretaris (070-383 16 70)
C.N.L.M. Regout, lid
C.A.M. Schinck, lid (071-361 89 10)

HOFJESKRANT
De *Hofjeskrant* is voor geïnteresseerden op aanvraag beschikbaar. Bestuursleden van de aangesloten hofjes krijgen de krant automatisch op hun huisadres. Op de website van het LHB is de *Hofjeskrant* ook te downloaden en/of te lezen.

SECRETARIAAT
STICHTING LANDELIJK HOFJESBERAAD
Vooruitgangstraat 167, 2032 RK Haarlem
Contactpersoon: Joke Slootheer
Het secretariaat is te bereiken van
09.00 - 13.00 uur op 023 - 5400644
of via info@hofjesberaad.nl
www.hofjesberaad.nl

AANMELDING NIEUWE DEELNEMERS
Voor meer informatie over het Landelijk Hofjesberaad en/of de mogelijkheden voor aansluiting bij het beraad kunt u zich richten tot Joke Slootheer (secretariaat).
Natuurlijk zijn wij ook zeer geïnteresseerd in uw reactie op de *Hofjeskrant*. Belt of mailt u gerust, ook als u een actieve bijdrage wilt leveren aan het werk van de stichting.

ADVERTEREN IN DE HOFJESKRANT?
Neem dan contact op met het secretariaat
info@hofjesberaad.nl

COLOFON
Uitgave van het Landelijk Hofjesberaad.
Verschijnt tweemaal per jaar: voorjaar en najaar
ISSN: 1872-5619

Redactie: Henk Looijesteijn
Vormgeving: Tekst in Vorm, Joke Slootheer
Foto's: Michaëla Bijlsma, Willem Brand, Mariëlle Gielink, Henk Looijesteijn, Piet Verhoeven en Jan Willemink.
Druk: Paswerk Grafisch, Cruquius

NAJAARSBIJEENKOMST

Op zaterdag 13 november a.s. zal het Landelijk Hofjesberaad te gast zijn bij het Deutzenhofje te Amsterdam. U bent vanaf 10.00 uur van harte welkom in de Amstelkerk.

WERKBEZOEK TWEEDE KAMERLID LIANE DEN HAAN

In het kader van de verduurzamingskwestie waar veel hofjes mee worden geconfronteerd nodigde het LHB-bestuur Tweede Kamerlid Liane den Haan uit om op 19 juli 2021 een bezoek te komen brengen aan het hofje In den Groenen Tuin. Zo kon ze nader kennis maken met het verschijnsel hofje en de problemen waar monumentale hofjes mee worstelen als het gaat om het onderhoud.

Den Haan werd vergezeld door Raymond Brood, naast aankomend LHB-penningmeester en Haarlems hofjesregent ook nummer twee van de Fractie den Haan, en werd ontvangen door Huib van Eesteren en Jan Willemink. Huib en Jan leidden Den Haan rond in het hofje; zij betoonde zich zeer enthousiast: 'Dit is een geweldige manier van wonen. Mensen zorgen voor elkaar, het is gezellig en het bespaart ook nog eens zorgkosten'. En mensen voelen zich er thuis: 'Welbevinden verslaat eenzaamheid', aldus Den Haan. Een volledig verslag van het bezoek is te lezen op: **https://fractiedenhaan.nl/werkbezoek-aan-haarlemse-hofjeswoningen**.

VAN DE VOORZITTER

Nadat wij in 2020 vanwege Corona niet fysiek bij elkaar konden komen, was het een feest elkaar op 12 juni weer te kunnen ontmoeten. Het was een informatieve en vooral ook gezellige bijeenkomst, die uitstekend was georganiseerd door de regenten van het Proveniershuis te Edam.

Inmiddels nadert de najaarsbijeenkomst al weer, die op 13 november zal plaatsvinden in de prachtige Amstelkerk in Amsterdam, waar we te gast zijn van het Deutzenhof. De Amstelkerk aan het Amstelveld heeft in vergaderopstelling 220 zitplaatsen. Er kan dus voldoende afstand worden gehouden.

Zoals eerder bericht, hebben wij op 19 februari een brief geschreven aan Minister van Binnenlandse Zaken Ollongren over de door haar aangekondigde en door de Tweede Kamer afgedwongen bevriezing van de huren in 2021. In de brief van de Minister aan de Kamer kondigt zij aan, dat een bedrag van € 200 miljoen beschikbaar zal komen voor compensatie van corporaties en grote verhuurders in de sociale sector en dat voor kleinere verhuurders onderzocht zal worden hoe deze groep gecompenseerd kan worden.

Sinds enige maanden wordt gewerkt aan een concept wetsontwerp voor de compensatie van sociale verhuurders met minder dan 100 woningen. Op grond van deze wettelijke regeling komt gedurende vier jaar € 38 miljoen per jaar beschikbaar voor verduurzaming en onderhoud. Wij hebben enkele malen overleg gehad met het Ministerie en zijn in de gelegenheid gesteld inhoudelijk commentaar te geven, hetgeen tot enkele aanpassingen heeft geleid. De wet gaat in op 1 januari 2022. Het bestuur zal u op de hoogte houden van de verdere ontwikkelingen en dan tevens dieper ingaan op de inhoud van de wet.

Op 13 augustus is Jan Willemink tijdens een feestelijke bijeenkomst in zijn hofje benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau. Een zeer verdiende onderscheiding voor zijn grote inzet voor het Hofje In den Groenen Tuin, de Haarlemse hofjes en het Landelijk Hofjesberaad.

Tijdens de najaarsbijeenkomst neemt Jan na acht jaar afscheid als penningmeester. Hij heeft zich gedurende die acht jaar met grote betrokkenheid ingezet voor het LHB. Naast het uitstekende beheer van de penningen en zijn telkens flamboyante toelichting op de cijfers, heeft hij zich onder meer ingezet voor het (succesvol) bestrijden van de verhuurderheffing en voor het onderwerp duurzaamheid. Voor mij persoonlijk was Jan een enorme steun, die geen moeite te veel was. Het verheugt ons voor Jan een waardige opvolger te hebben gevonden in de persoon van Raymond Brood.

Eveneens tijdens de najaarsbijeenkomst zal het zesde en laatste deel van de Hofjesreeks worden gepresenteerd. Dit boekje, geschreven door Henk Looijesteijn, heeft als titel 'Hofjes over de grens. Een Europese erfenis'. De Hofjesreeks is een mooie, tijdloze serie boekjes geworden, waarin in een breed spectrum het fenomeen hofje wordt belicht.

Volgend jaar is het al weer een kwart eeuw geleden, dat een aantal gedreven hofjesbestuurders de Stichting Landelijk Hofjesberaad hebben opgericht. Wij gaan dit lustrum op feestelijke wijze vieren op zaterdag 17 september 2022 in Huis Hodshon, een prachtig stadspaleis aan het Spaarne in Haarlem. Nu de datum en locatie vastgelegd zijn, gaat de lustrumcommissie verder met de voorbereiding van het inhoudelijke programma.

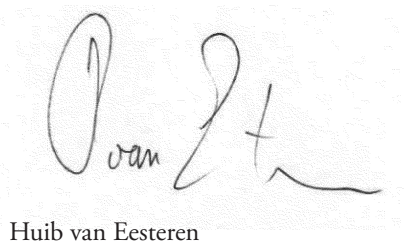

Huib van Eesteren

VERSLAG VOORJAARSBIJEENKOMST

Nadat de voorjaarsbijeenkomst van 2020 moest worden geannuleerd en de najaarsbijeenkomst online moest worden gehouden, konden ruim zestig vertegenwoordigers van de aangesloten deelnemers op zaterdag 12 juni 2021 eindelijk weer bijeenkomen, uiteraard op gepaste afstand.

Gastheer was dit keer het Proveniershuis te Edam, nauw verbonden met de diaconie van de Protestantse gemeente te Edam, die de deelnemers ontving in de Grote of Sint-Nicolaaskerk, schuin tegenover het Proveniershuis zelf. Dat zag er met zijn fraaie tuin op deze stralende zaterdag in de vroege zomer op zijn best uit.

Voorzitter Huib van Eesteren opende de vergadering met een minuut stilte voor de kort tevoren overleden hofjesbestuurders Gustaaf Witsen Elias en Gonda Koster (necrologieën van hen beiden treft u verderop in deze krant aan). Vervolgens verwelkomde hij de aanwezigen en dankte hij de gemeente Edam dat werd toegestaan

Van links naar rechts: Raymond Brood, Jeroen Twisk en Chris Kotterer.

bijeen te komen met 60 personen in plaats van het toen geldende maximum van 50 personen. Tot spijt van het bestuur bleek het niet mogelijk om alle aanmeldingen te honoreren. Vandaag konden wel de vertegenwoordigers van de Stichting Huybert van Olden worden verwelkomd. Dat gaat, ruim 250 jaar na de oorspronkelijke erflating, een hofje bouwen, waarover elders in deze krant meer zal worden gezegd.

De aanwezigen werden vervolgens namens de gastheer welkom geheten door voorzitter Chris Kotterer, die er op wees dat dit de tweede keer was dat het LHB te gast was in Edam – de eerste keer was in 2003, toen het LHB het eerste lustrum vierde. Toen volstond de hulpkerk nog, maar tegenwoordig is het aantal deelnemers van de stichting zo gegroeid dat men alleen daarom al moest uitwijken naar de Grote Kerk. Chris vertelde over de geschiedenis van het Edamse hofje, gebouwd tussen 1553 en 1555 en bestaande uit een rijtje van tien woningen, en haaks erop een regentenkamer en nog een rijtje van vijf woningen. Initiatief voor de stichting ging uit van burgemeester Jan Claesz Brouwer († 1569), een vooraanstaand brouwer en koopman, die tot zijn dood ook één van de voogden van het huis was. De kant van het IJe waar het hofje staat heet tegenwoordig Jan Claesz Brouwergracht.

Door de eeuwen heen is er vaak verbouwd aan het hofje, dat als monumentaal gebouw altijd de nodige aandacht en onderhoud behoeft. De hedendaagse tuin was tot 1908 een bleekveld; toen kreeg het een hek en werd er een tuin aangelegd volgens ontwerp van de gemeentearchitect. De tuin wordt tegenwoordig bijgehouden door een aantal van de bewoonsters, die daarvoor naast hun jaarlijkse preuve ook iets extra's krijgen. De regenten en regentessen van het hofje zijn vrijwilligers met gevoel voor geschiedenis, die tot hun voldoening merken dat er nog altijd grote belangstelling is voor het wonen in het Proveniershuis.

Na Chris' mooie verhaal sprak locoburgemeester Vincent Tuijp de vergadering toe met een humorvolle speech over het monumentenbeleid in de gemeente Edam-Volendam. Hij verklaarde zich een 'halve jas', wat wil zeggen dat zijn vader wel een Volendammer is, maar zijn moeder van buiten het vissersplaatsje afkomstig is. Tuijp vertelde over hoe Edam-Volendam omgaat met erfgoed, nadat ongeveer tien jaar eerder voor het eerst een erfgoedverordening werd vastgesteld. Met name het historische Edam werd daardoor veel beter beschermd en opgeknapt. De gemeente telt nu ongeveer 150 monumenten, met onder andere de Etersheimer Braakmolen op het op één na laagste punt van Nederland. Daarbij is de steun van het Dirk Sliekerfonds onontbeerlijk, waaruit jaarlijks ongeveer 18.000 euro beschikbaar is en dat toestaat om veel gemeentelijke monumenten te helpen restaureren en onderhouden. Deze erflater bepaalde dat met zijn nalatenschap een fonds moest worden opgericht waarvan zijn geboorteplaats Edam gebruik kon maken. Tuijp bracht verder onder de aan-

Hier en op de volgende bladzijde fotografische impressies van de bijeenkomst in Edam.

dacht hoe geliefd in de gemeente de tuin van het Proveniershuis is voor het maken van bruidsfoto's. 'Een vruchtbaar hofje', kortom.

Vervolgens begon de eigenlijke vergadering, waarbij aftredend penningmeester Jan Willemink inzicht gaf in de financiën van de stichting. In november zal hij worden opgevolgd door Raymond Brood. Het LHB staat er goed voor, met onder andere een mooi batig slot op de tot dan verkochte delen uit de Hofjesreeks. Voor de kascommissie bood zich aan Beatrijs van Pelt van het Bethlehemshofje te Leiden – volgens Jan 'eindelijk een vrouw' in de kascommissie.

Huib herinnerde eraan dat zowel hij als Jan ooit waren begonnen als kascommissielid. Zelf blijft hij, op verzoek van het bestuur, nog aan tot november 2022, omdat het onverstandig leek in deze tijden tegelijk zowel de voorzitter als de penningmeester te laten aftreden. Bovendien wordt er regelmatig overleg gevoerd in Den Haag met onder andere het Ministerie voor wonen met betrekking tot de bevriezing van de huren en met de ingewikkelde kwestie van verduurzaming van de vaak monumentale hofjes (waarover meer te lezen valt in de inmiddels toegezonden notulen van de vergadering). Ook na zijn aftreden als penningmeester zal Jan Willemink zich overigens namens het LHB bezig blijven houden met dit complexe dossier, dat blijkens de vele opmerkingen en vragen uit de zaal duidelijk leeft bij de verschillende hofjesbesturen.

Na de vergadering volgde een presentatie van Jeroen Twisk, directeur van de Monumentenwacht Noord-Holland, over het belang van planmatig onderhoud van monumenten. De Stichting Monumentenwacht is opgericht in 1973 en deed vaak vlug onderhoud bij schade ontstaan door weer en wind. Tegenwoordig inspecteert de Monumentenwacht vele monumentale gebouwen, waaronder bijvoorbeeld molens, en adviseert met betrekking tot sober en doelmatig onderhoud. Dat strekt zich tegenwoordig ook uit tot monumentale interieurs en bijzondere collecties. De stichting maakt ook meerjarige onderhoudsplannen voor monumenten. Na afloop van deze interessante uiteenzetting kreeg de spreker drie deeltjes van de Hofjesreeks cadeau.

Huib sloot de bijeenkomst af met mede-

delingen over de volgende bijeenkomsten. De volgende vindt plaats in Amsterdam, op 13 november 2021. In het voorjaar van 2022 zal het LHB te gast zijn in Brielle bij het Asyl voor Oude en Gebrekkige Zeelieden (zie *Hofjeskrant* 43, voorjaar 2019, 8-9), ter gelegenheid van de 450ste verjaardag van de inname van Den Briel op 1 april 1572. Het is de bedoeling dat daarna, in het najaar van 2022, het LHB te gast zal zijn in Leerdam, bij het Hofje van Mevrouw van Aerden. In het voorjaar van 2023 staat Den Haag op de rol als plaats van samenkomst.

Na de lunch kon men op eigen gelegenheid Edam gaan verkennen. Vanwege de pandemie was niet voorzien in een afsluitende borrel, maar een aantal hofjesbestuurders kozen toch als eindpunt een zonnig Edams terras, waar onder het genot van een drankje nog lang werd nagepraat.

IN MEMORIAM GUSTAAF WITSEN ELIAS

(17 SEPTEMBER 1932-1 JUNI 2021)

Onder de bestuurders van het Landelijk Hofjesberaad van het eerste uur was jonkheer Gustaaf Witsen Elias, uit hoofde van zijn voogdschap van het Poptagasthuis in Marsum. Tussen 1980 en 2007 was hij één van de vier bestuurders van dit bekende Friese gasthuis dat al verschillende malen gastvrijheid verleende aan het Landelijk Hofjesberaad, het meest recent in 2018.

Bij zijn afscheid in 2007 kreeg Gustaaf het roemruchte steentje cadeau.

Bij de oprichting van het Hofjesberaad in 1997 werd hij benoemd tot eerste secretaris van het bestuur, een functie die hij heeft vervuld tot 2007, toen hij ter gelegenheid van zijn 75ste verjaardag aftrad als LHB-secretaris en voogd van het Poptagasthuis.

Gustaaf deed altijd actief mee in de bestuursvergaderingen en was regelmatig gastheer op het Poptaslot, voor zowel bestuursvergaderingen als voor landelijke bijeenkomsten. In de Herenkamer van het Poptagasthuis heeft het bestuur in 2003 getracht het hofje te definiëren. Na zeer serieus en langdurig overleg, zijn wij gestopt: het is toen – en nu nog steeds niet – niet gelukt een alomvattende en sluitende definitie te formuleren. Het Hofjesberaad is Gustaaf veel dank verschuldigd

Zijn afscheid van het bestuur vond ook plaats op het Poptaslot: gezeten in de grote zaal, verlicht door de kaarsen van twee kroonluchters, werd op meer dan waardige wijze afscheid van hem genomen. Naderhand bleef Gustaaf betrokken en kwam hij naar landelijke bijeenkomsten. Ook enkele meer persoonlijke contacten met hem en zijn vrouw werden voortgezet, tot dat dit niet meer mogelijk bleek.

In Friesland genoot Gustaaf aanvankelijk vooral bekendheid als lid van de Leeuwarder courantiersfamilie Sprenger, uitgever van de *Leeuwarder Courant.* Hij was jarenlang directeur van Erven Koumans Smeding en daarna directielid van het hieruit voortgekomen uitgeversbedrijf De Friese Pers. Op latere leeftijd genoot hij vooral bekendheid als fervent schaatsliefhebber en bestuurder van de Friesche IJsbond, waarvan hij tussen 1969 en 2002 voorzitter was, en de Koninklijke Vereniging De Friesche Elf Steden, organisator van de Elfstedentocht, waar hij jarenlang secretaris van was. Ook andere maatschappelijke doelen konden rekenen op zijn steun en aandacht.

Als schaatsbestuurder werd Gustaaf dikwijls in de pers aangehaald: in 1986 bijvoorbeeld zei hij dat alleen een 'Siberisch Wonder' kon leiden tot een nieuwe Elfstedentocht – een week later vond dat wonder alsnog plaats. In 1987 had hij het weer bij het rechte eind toen hij de druk besproken mogelijkheid van een nieuwe Elfstedentocht relativeerde met de woorden dat er eerst 'een verandering ten koude' nodig was.

Daan van den Briel

Filosoferen in de Herenkamer over de definitie van een hofje.

Locoburgemeester Floor Roduner en penningmeester Jan Willemink in vol (ridderlijk) ornaat.

LHB-PENNINGMEESTER GERIDDERD

Op vrijdag 13 augustus 2021 werd aftredend LHB-penningmeester Jan Willemink, tot zijn grote verrassing, benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau. De versierselen werden hem door de Haarlemse locoburgemeester Floor Roduner uitgereikt tijdens een feestelijke bijeenkomst in het Hofje in den Groenen Tuin in Haarlem, waar Jan al sinds 1991 voorzitter van het College van Regenten is. Roduner benadrukte in zijn huldigingstoespraak Jans grote verdiensten voor het Haarlemse en landelijke hofjeswezen.

In den Groenen Tuin, een rijksmonument uit 1616, verkeerde in zwaar weer toen Jan aantrad, maar hij wist de stichting weer financieel gezond en toekomstbestendig te maken. Hij en zijn mederegenten wisten vele verbeteringen door te voeren met veel oog voor de historische waarde, de tradities en het sociale karakter van het hofje. Niet alleen In den Groenen Tuin, maar ook de vele andere Haarlemse hofjes konden altijd op zijn belangstelling en steun rekenen. Hij is penningmeester van de Stichting Haarlemse Hofjes en van de Stichting Haarlemse Hofjeskrant, en tot dit jaar tevens penningmeester van het Landelijk Hofjesberaad, een ambt dat hij altijd nuchter en humorvol bekleedde. Mede dankzij zijn tomeloze inzet en kunde heeft Jan ertoe bijgedragen dat de verhuurderheffing voor hofjes kleiner dan 50 woningen en monumentale hofjes werd afgeschaft.

Jan had zijn ridderorde niet zien aankomen, maar was er zeer mee verguld. ‘Dit is een bijzonder moment. Ik hoop me nog veel jaren met plezier te kunnen inzetten’, zei hij, zowel als Haarlems hofjesbestuurder maar ook als deelnemer aan het zonneveldenoverleg binnen het Landelijk Hofjesberaad. De feestelijke bijeenkomst is vastgelegd op een YouTube filmpje, dat u via onderstaande link kunt bekijken. **https://youtu.be/6kz-cn8vj6I**.

Afbeelding: Skope Vastgoed

ASPIRANT DEELNEMER

STICHTING HUYBERT VAN OLDEN

Tot voor kort was de Arnhemmer Huybert van Olden (1691-1774) tamelijk onbekend, maar daar gaat in elk geval in de Nederlandse hofjeswereld en in Arnhem verandering in komen. Vlak voor zijn dood bepaalde Van Olden namelijk dat er ooit met zijn vermogen een tehuis voor oude mannen moest worden gesticht. Die wens staat nu op het punt van uitkomen: op 3 september 2021 ondertekenden de Arnhemse wethouder wonen Ronald Paping samen met Huib en Rudolf van Olden namens de stichting Huybert van Olden een oorkonde waarin de bouw van het nieuwe hofje wordt vastgelegd. Dat zal niet alleen voor mannen, maar voor alle 55-plussers bestemd zijn.

Huybert van Olden werd in 1691 geboren in Arnhem. Als adelborst vertrok hij in 1713 in dienst van de VOC naar Oost-Indië. Daar verbleef hij als assistent-boekhouder tot 1722 op Ambon. Teruggekeerd in Arnhem trouwde hij in 1729 en kreeg hij drie kinderen. Zijn vrouw stierf echter in 1734 in het kraambed van hun derde kind, dat ook niet lang leefde. Het tweede kind was al overleden, en ook het laatste kind overleed, vier jaar oud, in 1735. Na dit familiedrama hertrouwde Van Olden nooit. In Arnhem was hij werkzaam als bierbrouwer en jarenlang was hij boekhouder van het bakkers- en brouwersgilde. Hij bouwde een behoorlijk vermogen op en bezat diverse percelen grond. Omdat hij vond dat zijn neven en nichten niet genoeg om keken naar hun eenzame oude oom, bepaalde hij in zijn testament dat zijn vermogen moest worden aangewend voor de bouw van een huis voor oude mannen. Wel belastte hij zijn neven uit de familie Van Olden met het uitvoeren van deze opdracht en met het bestuur van de op te richten Stichting. Tot op de dag van vandaag bestaat deze Stichting en vormen de Van Oldens het bestuur. Voorzitter Huib van Olden, zijn broer Rudolf van Olden en neef Pieter van Olden stammen rechtstreeks af van één van deze bestuurders van het eerste uur.

Van het oudemannentehuis kwam echter voorlopig niks, omdat in 1772 een zware financiële crisis optrad, waardoor Van Olden veel geld verloor. Huybert van Olden bepaalde daarom dat zijn neven de stichting van de gedachte liefdadige instelling tot nader order mochten uitstellen, tot er genoeg vermogen was opgebouwd. De volgende generaties bestuurders beheerden het landbezit en de tienden die de stichting bezat in Elst en in de Overbetuwe. Er werd land en onroerend goed ver- en gekocht, al naar gelang naar wat het beste leek. Maatschappelijke onrust en financiële tegenslag hielden de

Rudolf van Olden, wethouder Ronald Paping en Huib van Olden (v.l.n.r.) tekenen de oorkonde die de start van de bouw van het Huybert van Oldenhofje markeert (foto: gemeente Arnhem).

bouw van een hofje tegen, maar de stichting beheerde her en der landerijen die lang in bezit bleven, en van de opbrengst werden op bescheiden schaal mensen geholpen met kleine geldbedragen en studiebeurzen. De bouw van een hofje werd uiteindelijk in de 21ste eeuw mogelijk door landverkoop aan de gemeente Arnhem ten behoeve van de aanleg van de nieuwe wijk Schuytgraaf. Een deel van de grond waar het hofje nu op wordt gebouwd was bijvoorbeeld al eeuwenlang eigendom van Stichting Huybert van Olden.

Met de bouw van het Huybert van Oldenhofje wordt eindelijk aan de opdracht van Huybert van Olden voldaan. 'De familie is enorm trots dat wij nog net binnen 250 jaar na het overlijden van voorvader Huybert zijn hofje kunnen en mogen realiseren', aldus Huib van Olden, voorzitter van de stichting. 'Zo leveren we een kleine bijdrage aan het oplossen van het huidige woningvraagstuk. En wellicht ontstaat er zo een monument voor de toekomst.' Voor Huib van Olden en zijn broer Rudolf komt het idee voor een hofje niet alleen voort uit de wilsbeschikking van oudoom Huybert; twee Van Oldens zaten niet alleen in het bestuur van de stichting maar waren tussen 1803 en 1882 regent van het Hooftshofje in Den Haag. Huib en Rudolf hebben verder een grootmoeder uit het adellijk geslacht Van Foreest, dat al eeuwenlang een aantal hofjes in Alkmaar bestiert. Ze zijn verwant aan het huidige regentencollege van de Foreestenhofjes en groeiden in Alkmaar op in de nabijheid van de familiehofjes. Hun neef Pieter van Olden is architect en kon zijn expertise aanwenden voor het beoordelen van het ontwerp van het nieuwe hofje, en heeft veel goede invloed gehad op het uiteindelijke ontwerp. Het een en ander heeft ertoe bijgedragen dat de huidige generatie bestuurders van de Stichting Huybert van Olden besloten nu eindelijk de wens van de verre voorvader tot uitvoering te brengen.

Het Huybert van Oldenhofje wordt gebouwd in het hart van de nieuwe buurt 'Schuyts Kwartier', ten noorden van het winkelcentrum van Schuytgraaf. Het ontwerp is van Thomas Architecten uit 's-Hertogenbosch. Het hofje komt met zijn voorgevel te staan aan een parkje. Er komen zestien huurwoningen voor 55-plussers. De woningen worden – zoals ook bij de middeleeuwse hofjes – in een vierkant gebouwd, rondom een gezamenlijke privé-binnentuin. Het hofje is bereikbaar via een karakteristieke toegangspoort, voorzien van opschrift en wapenschilden van de familie Van Olden, met boven die poort de regentenkamer, waar in de toekomst familiebezittingen en het archief zullen worden ondergebracht. Twee van de zestien woningen zijn helemaal gelijkvloers. Net als de rest van Schuytgraaf wordt ook dit hofje natuurinclusief gebouwd. Er komen groene daken, vogelvides en vleermuiskasten. Daarnaast wordt er bovengemiddeld geïnvesteerd in de bouwkwaliteit, want het uitgangspunt van het stichtingsbestuur is dat het hofje voor minstens 300 jaar moet worden gebouwd. Vandaar dat bijvoorbeeld de kozijnen van hout zullen zijn, omdat nog maar moet blijken hoe lang kunststof kozijnen het volhouden.

De bouw van het hofje zal starten in het najaar van 2021, met een eerstesteenlegging. Het is de bedoeling dat de woningen in het vierde kwartaal van 2022 of het eerste kwartaal van 2023 worden opgeleverd, en dat dan ook de verhuur start. Wie meer informatie wenst of zich wil aanmelden als belangstellende voor een woning kan terecht op deze website: **www.huybertvanoldenhofje.nl.**

HOFJESNIEUWS

HAARLEM: IN MEMORIAM GONDA KOSTER
(29 OKTOBER 1959-11 JUNI 2021)

Op 11 juni jongstleden overleed Gonda Koster, voorzitter van het college van regenten van het Hofje van Heijthuijsen in Haarlem, dagelijks bestuur van Stichting Haarlemse Hofjes en bestuurslid van de Stichting de Hofjeskrant. Ze was een bekende verschijning op de bijeenkomsten van het Landelijk Hofjesberaad.

Eén van de grootste kwaliteiten van Gonda Koster was dat ze kon netwerken als de beste. Dat deed ze het liefst in een bruin café met een wijntje in de hand. Ze voelde zich dan als een vis in het water. Ze was goed in brainstormen en kwam helder en snel tot de kern. Ze maakte mensen met charme en overtuiging enthousiast. Zo regelde ze geheel 'Gondariaans' een historisch stripverhaal over Willem van Heijthuijsen, de stichter van het gelijknamige hofje.

Tegelijk was ze ook een degelijk bestuurder en wilde ze haar bestuur gevarieerd samengesteld hebben. 'Elk bestuurslid moet zijn of haar eigen competentiegebied hebben: restauratie, financiën en juridische zaken'. Met haar deskundigheid op het gebied van publiciteit en kennisoverdracht was dus het plaatje compleet.

Haar visie op de hofjescultuur was ook helder. Hofjes hebben een belangrijke functie in de samenleving die niet verloren mag gaan. 'Hofjes zijn in drieërlei opzicht historisch erfgoed, zowel qua samenleefvorm, qua monumentaal vastgoed en ten slotte als bijzondere bestuursvorm, waarbij het onbezoldigd bestuur alle bewoners persoonlijk kent'.

Al geruime tijd wist ze dat ze ongeneeslijk ziek was. Ze droeg haar lot op grootse wijze. 'Dood gaan is nu mijn grootste project,' zei ze een half jaar geleden. Ze schaamde zich toen zelfs een beetje dat het nog zo goed ging. Want ze deed nog van alles. In de winter zwom ze zelfs in zee, één van haar liefhebberijen en ze nodigde regelmatig vrienden uit voor een lunch of borrel. Ze wilde geen medelijden en genoot intens van die laatste periode van haar leven.

De laatste maand kwam ze zowat niet meer buiten. Haar meest trouwe vrienden kwamen om toerbeurt langs en mantelzorgden haar zo lang mogelijk thuis. Op vrijdag 11 juni was de prachtige halve finale op Roland Garros tussen Nadal en Djokovic. Oh, wat had ze die graag willen zien, in goed gezelschap met een wijntje erbij natuurlijk. Ze overleed die dag in haar eigen huis, omringd door haar naasten. Veel te jong. We zullen Gonda en haar gulle lach heel erg missen.

Willem Brand

Een hoogtepunt in Gonda's loopbaan als hofjesregent: de presentatie van het stripboek over Willem van Heijthuijsen in 2018.

HAARLEM: GRAFMONUMENT VOOR IN DEN GROENEN TUIN

Tussen 1903 en 1965 werden 58 bewoonsters van het Haarlemse hofje In den Groenen Tuin begraven op de katholieke Haarlemse begraafplaats Sint-Barbara. Het hofje had daartoe een eigen grafperk, net als verschillende andere katholieke hofjes, de hofjes Spoorwater (tegenwoordig beter bekend als Codde) en Beresteyn, die er tegenover hun eigen grafperken hadden. Stonden daar grafstenen op, die in 2000 nog zijn opgeknapt, op het sinds 1965 niet meer gebruikte grafperk van In den Groenen Tuin stond geen enkel monument. Bij de beheerder was het perk nog wel als zodanig bekend, want de graven zijn nooit geruimd of opnieuw uitgegeven.

Michaëla Bijlsma, hedendaags bewoonster van In den Groenen Tuin hoorde de beheerder hierover en bracht regent Jan Willemink op de hoogte. Besloten werd een gedenksteen te laten maken voor de op deze plek begraven bewoonsters. De opdracht werd gegeven aan beeldhouwer Tobias Snoep, die ook de pomp van het hofje heeft gemaakt, en een steen ontwierp die bij het ontwerp van de pomp aansloot. Op vrijdag 13 augustus 2021 werd de steen onthuld door Jan Willemink en Michaëla Bijlsma, in aanwezigheid van onder meer de huidige bewoonsters en de regenten van Codde & Van Beresteyn, de 'buren' hier op de begraafplaats. Pastoor Bob van Oploo zegende de steen in met wijwater en wierook. De feestelijke bijeenkomst werd afgesloten met een barbecue in het hofje.

LEIDEN: HOFJESCONCERTEN WEER TERUG

Nadat de pandemie in maart 2020 het openbare leven in Nederland lamlegde, moest ook de Leidse traditie van de jaarlijkse hofjesconcerten er aan geloven. Waar gewoonlijk in het Pinksterweekeinde de Leidse hofjes een tijdelijk concertpodium worden voor allerlei vormen van muziek, moesten de concerten van 2020 worden afgelast. Dit jaar kwam het alsnog van een nieuwe editie van deze Leidse traditie, niet met Pinksteren maar op 17, 18 en 19 september 2021. De concerten openden met een 'An homage to American Music', ter gelegenheid van het feit dat vier eeuwen geleden de 'Pilgrim Fathers' vanuit Leiden naar de Nieuwe Wereld trokken. Gedurende het weekend kon in tal van hofjes van live muziek worden genoten. Inmiddels is men alweer enthousiast aan het plannen voor de volgende editie in 2022. Meer over de hofjesconcerten is te vinden op **https://leidsehofjesconcerten.nl/**; een uitgebreid fotoverslag van de concerten is te lezen en te zien op **https://www.leidseglibber.nl/2021/09/21/leidse-hofjesconcerten-in-de-stralende-zon/**. Regelmatig wordt nieuws over de concerten ook geplaatst op de Facebookpagina van de organisatie: **https://www.facebook.com/leidsehofjesconcerten**.

UTRECHT: VIER EEUWEN BRUNTENKAMEREN

Tijdens Open Monumentendag 2021 vierde het Bruntenhof te Utrecht het 400-jarig bestaan. In 1621 heeft de Utrechtse advocaat Frederik Brunt, op 91-jarige leeftijd, opdracht gegeven tot het stichten van 15 eenkamerwoningen, 'kameren' voor arme Rooms-Katholieke vrouwen, die daar gratis konden wonen en de nodige preuves kregen.

Directeur Susan te Brake, haar collega's en de bewoners hadden een gezellige bijeenkomst georganiseerd in de prachtige tuin. In de ochtend heeft mevrouw Sharon Dijkstra, de burgemeester van Utrecht, samen met de allerjongste bewoner van het Hof een gedenksteen gelegd. 's-Avonds vertelde Peter Donkersloot, bewoner van het hofje, een kleurrijk verhaal over het verleden van Frederik Brunt, de oprichting en het voortbestaan van het hofje.

Enkele bewoners, inmiddels niet uitsluitend vrouwen, hadden hun huisjes opengesteld. Prachtig gerestaureerde woninkjes waar de bewoners kunstenaars zijn in het managen van de beperkte ruimte. Iedereen woont er met veel plezier en zou er niet meer weg willen. De oudste bewoonster woont er inmiddels al 65 jaar.

Inmiddels is het Utrechts Monumentenfonds lid geworden van het Landelijk Hofjesberaad en daar zijn wij bijzonder blij mee. Over de geschiedenis van de Bruntenkameren en de andere hofjes van het Utrechts Monumentenfonds leest u meer in *Hofjeskrant* 46, najaar 2020, bladzijde 8-10 en *Hofjeskrant* 47, voorjaar 2021, bladzijde 7-11.

Mariëlle Gielink

OPROEP WATERKELDERS EN HOFJES

HELP MEE AAN EEN NATIONAAL ONDERZOEKSPROJECT!

Wereldwijd dreigen tekorten aan drinkwater te ontstaan als gevolg van klimaatverandering. Het milieuhistorische project *Coping with Drought* onderzoekt hoe mensen zich aanpasten aan schaarste van drinkwater in tijden van droogte in Nederland tussen 1500 en 1850. In deze tijd haalden mensen water uit diverse bronnen: grondwater, regenwater en oppervlaktewater. Er waren putten of men liet waterkelders (ook wel cisternen genoemd) aanleggen.

In het onderzoek naar de praktijken en de normen en waarden met betrekking tot de voorziening en het gebruik van water zijn de vele hofjes in Nederland zeer interessant. Om hier meer over te weten te komen hebben wij uw hulp nodig! Wij willen graag een inventarisatie maken van welke hofjes waterkelders, putten en pompen hebben. Wilt u ons hierbij helpen? Neem dan contact op via het volgende e-mailadres: **m.e.steman@student.vu.nl**.

Voor meer informatie over het project kunt u ook terecht op onze website: **www.copingwithdrought.com**.
Alvast bedankt!

Marit Steman, namens het onderzoeksteam van *Coping with Drought.*

BOEKENNIEUWS

300 JAAR GRILL'S HOFJE

Het Amsterdamse Grill's Hofje bestaat dit jaar 300 jaar en besloot dit heugelijke feit kracht bij te zetten door een heruitgave van de geschiedenis van het hofje, die de in Amsterdam beroemde archivaris en historicus 'Mejuffrouw' Isa van Eeghen (1913-1996) schreef ter gelegenheid van het 250-jarig bestaan in 1971. Uiteraard aangevuld met hoofdstukjes die vertellen over het hofje in de halve eeuw sindsdien. Een logisch besluit, want de geschiedenis van Mejuffrouw van Eeghen is nog altijd zeer grondig te noemen. Het hofje heeft zijn naam te danken aan lutherse immigranten uit Augsburg die zich als zilversmid vestigden in Amsterdam en Stockholm. De lotgevallen van de familie waren wisselvallig, en veel Amsterdamse Grill's zochten tenslotte hun heil in Zweden, waar de familie nog altijd bestaat. Onder de Nederlandse Grill's waren het echtpaar Elisabeth (1661-1725) en Anthoni (1664-1727) zeer welgesteld geworden. Ze waren ook kinderloos, en het lijkt erop dat het hofje, waarvan het eerste deel werd gebouwd tussen 1721 en 1722, voortkomt uit de al in 1691 gebleken liefdadige zorg van Elisabeth voor arme vrouwen.

Het hofje werd uitgebreid tot er tenslotte plaats was voor 32 vrouwen in 16 woningen. De vrouwen moesten met z'n tweeën een bedstede delen. Ze werden goed verzorgd in het hofje, maar toen het geld opraakte werd besloten om het hofje te laten 'insterven' tot 16 bewoonsters. Dat was vanaf 1817 het geval; vanaf 1964 kreeg elke bewoonster een huisje van twee kamers, en ook nu bedraagt het aantal bewoonsters acht. Het zijn geen oude vrouwtjes meer, maar juist jonge vrouwen.

Afstammelingen van de Grills bestuurden het hofje tot de laatste daarvan stierf in 1868. Het hofje trok vaak echtparen als bestuurders aan, en dat is nog steeds zo. Sinds 1899 is er wel regelmatig contact met de Zweedse Grills, die veel belangstelling tonen voor deze 'familie'-instelling. In theorie zijn deze Grills, mocht er zich ooit een afstammeling vestigen in Nederland, potentiële kandidaten voor het bestuur van het hofje.

De geschiedenis van Mejuffrouw van Eeghen wordt voorafgegaan door een overzicht van het bestuur in de jaren 1971-2021, interviews met regenten, bewoonsters, huismeester en oud-bewoonsters, en gevolgd door een overzichtje van wat de Zweedse Grills zoal overkwam in hun geschiedenis, een overzicht van de regenten vanaf 1727 en een stamboom van de Grills en de van hen afstammende regenten.

Het hofje wordt door de bewoonsters gewaardeerd om de beslotenheid en de rust, en de acht bewoonsters waarderen ook zeer de onderlinge verbondenheid. 'Het Grill's Hofje is een huis met een ziel', zegt één van de oud-bewoonsters.

Gerrit Goedhart e.a. (red.), *300 jaar Grill's Hofje, 1721-2021,* Uitgeverij van Stockum, Den Haag, 2021, ISBN 978 90 70095 222, 104 bladzijden, geïllustreerd in kleur, € 17,50 (exclusief verzendkosten), en kan uitsluitend besteld worden bij Boekhandel Douwes (**www.boekhandeldouwes.nl**).

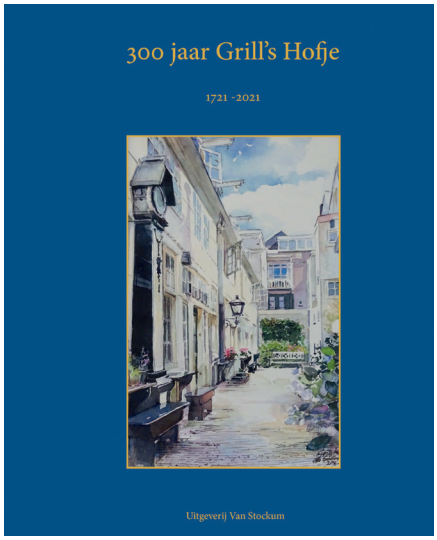

HOFJES VAN HENDRICK DE KEYSER

Vereniging Hendrick de Keyser zal geen onbekende zijn in de hofjeswereld. De sympathieke vereniging, genoemd naar de beroemde Amsterdamse renaissancebouwmeester (1565-1621), is deelnemer van het Landelijk Hofjesberaad, en heeft heel wat hofjes in het bezit. Vorig jaar kon de vereniging het Haarlemse Teylershofje aankopen (zie *Hofjeskrant* 47, voorjaar 2021, bladzijde 15) en wellicht was dat de aanleiding om het hofjesbezit uit te lichten in het Jaarartikel 2020 dat de vereniging kort geleden heeft uitgebracht. Alle hofjes en hofjesachtige gebouwen in het bezit van de vereniging passeren daarin de revue. In totaal gaat het om dertien historische hofjes, proveniershuizen en verwante objecten, die 185 verhuurde eenheden bevatten. Het gaat om de historische hofjes het Heilige Geesthofje in Naaldwijk, de Bethlehemsvergadering in Kampen, het Bossche hofje in Amsterdam, het Hofje van Gratie in Delft, het Claes Stapelshofje in

Hoorn, het Hofje van Belois in Schiedam en natuurlijk het Teylershofje.

Hofjesachtig zijn ook de Gasthuishuisjes in Haarlem, tegenover het Frans Hals-museum, de Proveniershuisjes in Hasselt, het Oude Vrouwenhuis in Hoorn en het Proveniershuis in Schiedam. Dit waren allemaal provenierswoningen- en proveniershuizen, een andere vorm van ouderenhuisvesting uit het verleden. Die instellingen hadden geen liefdadig doel, maar men kon zich daar inkopen. De kamerwoningen achter de Messingklopper in IJlst vormen ook een soort hofje: daar betrof het echter een diaconale armenzorginstelling, die in de beleving van de Nederlanders uit het verleden een treetje lager stonden dan de hofjes. Het modernste 'hofje' is eerder een voortzetting van de bouwvorm dan van de functie ouderenhuisvesting en betreft het Karwijhof in Nagele.

Het boekje opent met een inleiding over de geschiedenis van het hofje in Nederland en heeft daarbij uiteraard goed gebruikt gemaakt van de verschillende delen van de Hofjesreeks. Er wordt in gegaan op wat hofjes zijn, hoe de woningen er gemid-

deld uit zagen, wie ze bestuurden en wie er woonden. Daarna volgt het deel dat elk hofje apart beschrijft. Het opent met een kaart van Nederland waarop staat aangegeven waar de hofjes van Hendrick de Keyser te vinden zijn, en vervolgens volgt er een rondgang langs de hofjes, te beginnen met dat hofje dat de oudste gebouwen heeft (het Oude Vrouwenhuis in Hoorn, gebouwd tussen 1606 en 1610) en eindigend met het jongste – uiteraard het Karwijhof uit 1956. Elk hofje wordt gepresenteerd met een korte geschiedenis, soms teksten uit stichtingsakten en reglementen, en vele afbeeldingen, die een indruk geven van hoe de hofjes er uit zien, of uit hebben gezien. Ook wordt vermeld wanneer het hofje, of soortgelijk gebouw, in bezit is gekomen van Vereniging Hendrick de Keyser.

Het is jammer dat niet altijd duidelijk wordt gemaakt hoe dat erfgoed nu wordt aangewend. Sommige hofjes zijn nu woningen, een enkele kun je huren als vakantieverblijf, maar hoe zit het bijvoorbeeld met de grotere historische hofjes als het Heilige Geesthofje en het Hofje van Belois? Gelden die nog steeds als sociale woonvoorziening, zoals het Teyler's Hofje? In hoeverre, kortom, dienen de hofjes van Hendrick de Keyser nog altijd als ouderenhuisvesting? Daar wordt helaas niets over gezegd.

Niettemin geeft dit mooi vorm gegeven boekje een zeer leesbaar en aantrekkelijk overzicht van de hofjes die Hendrick de Keyser in bezit heeft verworven, met liefde en beleid restaureert en in stand houdt als monumentaal erfgoed. Je kunt het veel en veel slechter treffen als historisch hofje.

Wouter van Elburg & Niek Smit
Hofjes van Vereniging Hendrick de Keyser
Jaarartikel 2020 (Amsterdam 2021)
Ingenaaid, 64 pagina's, rijkelijk geïllustreerd
ISBN: 978-90-818442-4-6
Het boekje kan worden besteld via de webwinkel van Hendrick de Keyser
(https://www.hendrickdekeyser.nl/webwinkel/hofjes-van-hendrick-de-keyser) en kost € 5,00 voor leden en € 7,50 voor niet-leden.

HOFDAMES IN RUSTE

Sommige Nederlandse hofjes boden hun bewoners in het verleden niet alleen levensmiddelen aan ter ondersteuning, maar namen ook verantwoordelijkheid voor de laatste gang van hun bewoners. Die moesten daar meestal wel voor betalen, maar een uitvaart namens het hofje wilden veel bewoners toch graag, omdat dat hun begrafenis extra cachet gaf. Geen wonder dat sommige hofjes daarom daartoe grafrechten kochten, meestal eerst in de kerk, en na het verbod om nog binnen de bebouwde kom te begraven op gunstig gelegen begraafplaatsen.

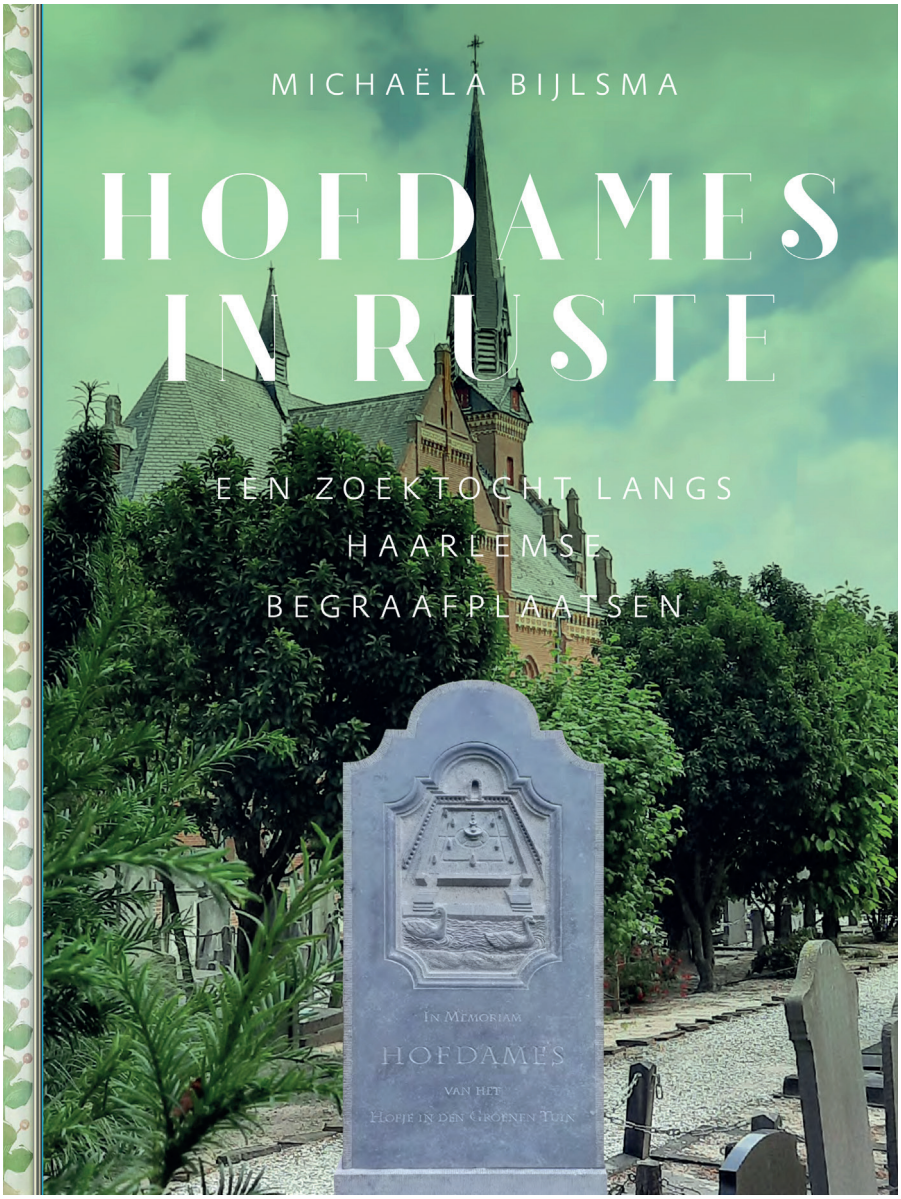

Michaëla Bijlsma, zangeres en bewoonster van het Haarlemse hofje In den Groenen Tuin, hoorde bij een optreden in de kapel van de Haarlemse begraafplaats Sint Barbara dat op de begraafplaats voormalige bewoonsters van het hofje lagen begraven in een perk dat nog altijd de Groenen Tuin werd genoemd. Deze ontdekking leidde tot een onderzoek naar de laatste rustplaats van de bewoonsters van het hofje, die door de eeuwen heen onder andere begraven werden in de Grote Kerk of het daarbij behorende kerkhof, de begraafplaats aan de Kleverlaan en later Sint Barbara. Bijlsma zocht ook uit welke Haarlemse hofjes ook graven bezaten, en zo ja waar. De resultaten vatte ze samen in een handzaam en fraai vorm gegeven boek dat zo een mooi overzicht biedt van de veranderende gewoonten op het gebied van begraven en de rol die hofjes daarbij speelden. Daarmee wijst ze op een nog betrekkelijk onbekend aspect van het hofjesverleden dat ook elders navolging verdient.

Michaëla Bijlsma
Hofdames in ruste
Een zoektocht langs Haarlemse begraafplaatsen
(Haarlem 2021)
Gebonden, 60 pagina's, rijkelijk geïllustreerd
ISBN: geen
Het boek kan worden besteld via
www.nieuwegrachtproducties.nl en kost € 19,50.